SCIENCE HUB REVIEW
2026
Volume 1
Issue 5
www.sciencehubreview.uz
ILMIY ELEKTRON JURNAL

O‘ZBEK VA YAPON TILLARINING GRAMMATIK O‘XSHASHLIKLARI VA FARQLARI

Rayxona Adxamjonova Nizomjon qizi

Turan International University

Yo‘nalish: Xalqaro munosabatlar

Odilov Alimardon Boxodir o‘g‘li

o‘qituvchi, Turan International University

Annotatsiya

Ushbu maqolada o‘zbek va yapon tillarining grammatik o‘xshashliklari va farqlari qiyosiy-lingvistik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot qiyosiy-tahliliy, tavsifiy va strukturaviy metodlar asosida, ilmiy adabiyotlar hamda tipik til misollariga tayangan holda amalga oshirildi. Ikki tilning morfologik va sintaktik xususiyatlari, so‘z tartibi, kelishik, fe’l, egalik, inkor va hurmat kategoriyalari taqqoslandi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, har ikki til agglutinativ xususiyatga ega va asosan SOV tartibidan foydalanadi, biroq grammatik munosabatlar o‘zbek tilida asosan qo‘shimchalar, yapon tilida esa yuklamalar orqali ifodalanadi; fe’lning shaxs-son bo‘yicha tuslanishi faqat o‘zbek tilida mavjud, hurmat kategoriyasi esa yapon tilida (Keigo) ancha tizimlashgan. Tadqiqot natijalari yapon tilini o‘qitish va tarjima jarayonlarini takomillashtirishda foydali bo‘lishi mumkin.

Kalit so‘zlar

o‘zbek tili, yapon tili, qiyosiy tilshunoslik, grammatika, agglutinativlik, morfologiya, sintaksis, so‘z tartibi, kelishik kategoriyasi, fe’l, hurmat kategoriyasi.

Аннотация

В данной статье проводится сравнительно-лингвистический анализ грамматических сходств и различий узбекского и японского языков. Исследование выполнено сравнительно-аналитическим, описательным и структурным методами на основе научной литературы и типичных языковых примеров. Сопоставлены морфологические и синтаксические особенности, порядок слов, категории падежа, глагола, принадлежности, отрицания и вежливости. Результаты показывают, что оба языка агглютинативны и преимущественно используют порядок SOV, однако грамматические отношения

выражаются в узбекском языке главным образом аффиксами, а в японском — частицами; спряжение глагола по лицу и числу присуще только узбекскому языку, а система выражения вежливости (Keigo) в японском языке более систематизирована. Результаты могут быть полезны для совершенствования методики преподавания японского языка и практики перевода.
Ключевые слова
узбекский язык, японский язык, сравнительное языкознание, грамматика, агглютинативность, морфология, синтаксис, порядок слов, категория падежа, глагол, категория вежливости.
Abstract
This article presents a comparative linguistic analysis of the grammatical similarities and differences between the Uzbek and Japanese languages. The study applies comparative-analytical, descriptive and structural methods, drawing on scholarly literature and typical language examples. The morphological and syntactic features, word order, and the categories of case, verb, possession, negation and politeness were compared. The findings show that both languages are agglutinative and predominantly use SOV order, yet grammatical relations are expressed mainly by suffixes in Uzbek and by particles in Japanese; verb conjugation for person and number exists only in Uzbek, while the politeness system (Keigo) is more systematised in Japanese. The results may be useful for improving Japanese language teaching and translation practice.
Keywords
Uzbek language, Japanese language, comparative linguistics, grammar, agglutination, morphology, syntax, word order, case system, verb, politeness system.

1. Kirish

Til har bir xalqning milliy o‘zligi, madaniyati va tarixiy taraqqiyotini aks ettiruvchi muhim ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Jahon tillarining grammatik tuzilishini o‘rganish, ularning o‘zaro o‘xshash va farqli jihatlarini aniqlash zamonaviy tilshunoslikning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Ayniqsa, turli til oilalariga mansub tillarning grammatik xususiyatlarini qiyosiy o‘rganish tilning shakllanishi, rivojlanishi va funksional imkoniyatlarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

O‘zbek va yapon tillari kelib chiqishi hamda tarixiy rivojlanish jihatidan bir-biridan farq qiluvchi tillar hisoblanadi. O‘zbek tili turkiy tillar oilasining qarluq guruhiga mansub bo‘lsa, yapon tili yapon tillari oilasiga kiradi. Shunga qaramay, ushbu ikki tilning grammatik tizimida bir qator umumiy xususiyatlarni kuzatish mumkin. Jumladan, har ikki tilda agglutinativlik xususiyatining mavjudligi [1], gapda ega–to‘ldiruvchi–kesim (SOV) tartibining keng qo‘llanilishi [2] hamda grammatik ma’nolarning qo‘shimcha va maxsus

grammatik koʻrsatkichlar orqali ifodalanishi ularning qiyosiy oʻrganilishi uchun muhim asos yaratadi.

Mazkur tillar oʻrtasidagi oʻxshashliklar bilan bir qatorda, sezilarli grammatik farqlar ham mavjud. Xususan, oʻzbek tilida kelishik munosabatlari asosan qoʻshimchalar yordamida ifodalansa, yapon tilida は (wa), が (ga), を (o), に (ni) va で (de) kabi yuklamalar muhim grammatik vazifani bajaradi. Shuningdek, fe’lning tuslanishi, zamon va mayl kategoriyalari, inkor shakllari, egalik munosabatlari hamda hurmat kategoriyasining ifodalanishida oʻziga xos jihatlar kuzatiladi [3, 4].

Ilmiy adabiyotda oʻzbek va yapon tillarining qiyosiy tadqiqi turli yoʻnalishlarda olib borilgan. Urokov (2024) ikki tilning qiyosiy grammatikasiga bagʻishlangan tahlilni taqdim etgan [1]; Botirov va Inoyatov (2026) soʻz tartibini strukturaviy-tipologik jihatdan oʻrgangan [2]; Mamadiyev (2024) fe’l turlarini qiyoslagan [3]; Yusupova (2025) hurmat ifodasini oʻzbek, yapon, ingliz va nemis tillari misolida tahlil qilgan [4]; Malikova (2021) esa ikki tilda soʻzlarning oʻzaro bogʻliqligini yoritgan [5]. Yapon tilining oʻz morfologiyasi Kageyama (2020) tomonidan [6], は (wa) va が (ga) yuklamalarining qoʻllanilishi esa Yoshimoto (1982) tomonidan [7] tavsiflangan.

Biroq mavjud tadqiqotlar, asosan, ayrim grammatik kategoriyalarga (soʻz tartibi, fe’l yoki hurmat) qaratilgan. Morfologiya, soʻz tartibi, kelishik, fe’l, egalik, inkor va hurmat kategoriyalarini yagona qiyosiy doirada, oʻzbek tilida soʻzlashuvchi yapon tili oʻrganuvchisi nuqtayi nazaridan koʻrib chiqish esa oʻz dolzarbligini saqlab qolmoqda. Bugungi kunda yapon tilini xorijiy til sifatida oʻrganishga boʻlgan qiziqishning ortib borishi ushbu masalaning amaliy ahamiyatini kuchaytirmoqda: ikki tilning grammatik xususiyatlarini qiyosiy tahlil qilish murakkab grammatik hodisalarni yaxshiroq tushunish, tarjima jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishga yordam beradi.

Ushbu maqolaning maqsadi oʻzbek va yapon tillarining grammatik tizimini qiyosiy oʻrganish, ularning morfologik va sintaktik xususiyatlarini tahlil qilish hamda umumiy va farqli jihatlarini aniqlashdan iborat. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi:

– oʻzbek va yapon tillarining grammatik hamda tipologik xususiyatlarini oʻrganish;

– har ikki tilda so‘z tartibi va gap qurilishini qiyosiy tahlil qilish;

– agglutinativlik va qo‘shimchalarning grammatik vazifalarini o‘rganish;

– fe’l, zamon, mayl va kelishik kategoriyalarining ifodalanish usullarini taqqoslash;

– grammatik o‘xshashliklar va farqlarning amaliy ahamiyatini aniqlash.

2. Metodlar

2.1. Tadqiqot dizayni

Tadqiqot sifat yondashuvi asosida, qiyosiy-tahliliy, tavsifiy va strukturaviy metodlardan foydalangan holda amalga oshirildi. Qiyosiy-tahliliy metod ikki tilning grammatik kategoriyalarini o‘zaro taqqoslash, tavsifiy metod har bir kategoriyaning ifodalanish vositalarini bayon qilish, strukturaviy metod esa so‘z shakllarini morfemalarga ajratish va gap bo‘laklarining o‘zaro munosabatini aniqlash uchun qo‘llandi. Tahlil obyekti sifatida zamonaviy o‘zbek adabiy tili va zamonaviy standart yapon tili olindi.

2.2. Material va manbalar

Tadqiqotning nazariy asosini o‘zbek va yapon tillarining grammatikasiga oid sakkizta ilmiy manba tashkil etdi: ikki tilning qiyosiy grammatikasi va so‘z tartibiga oid ishlar [1, 2, 5]; fe’l turlari va morfologiyaga oid ishlar [3, 6]; hurmat kategoriyasiga oid ishlar, jumladan Yaponiya Madaniyat ishlari agentligining «敬語の指針» (2007) hujjati [4, 8]; yapon tilidagi yuklamalarga oid tadqiqot [7]. Grammatik hodisalarni namoyish etish uchun har bir kategoriya bo‘yicha tipik va sodda misollar tanlandi. Yapon tilidagi misollar yapon yozuvida (kanji va kana) hamda lotin alifbosidagi (Hepburn tizimiga yaqin) transliteratsiyada, o‘zbekcha misollar esa lotin alifbosida berildi.

2.3. Tahlil parametrlari va bosqichlari

Ikki til quyidagi yetti parametr bo‘yicha taqqoslandi: (1) morfologik tuzilish (agglutinativlik); (2) so‘z tartibi; (3) kelishik kategoriyasi; (4) fe’l kategoriyasi (zamon, shaxs-son); (5) egalik kategoriyasi; (6) inkor shakllari; (7) hurmat kategoriyasi va nutq darajalari. Har bir parametr bo‘yicha grammatik ma’noning ifodalanish vositasi (affiks, yuklama yoki alohida shakl) aniqlanib, umumiylik va tafovut belgilandi. Tahlil to‘rt bosqichda olib borildi: manbalarni o‘rganish; misollarni tanlash va morfemalarga ajratish; parametrlar bo‘yicha qiyoslash; natijalarni umumlashtiruvchi jadvalda jamlash.

2.4. Tadqiqot cheklovlari

Tadqiqot ikkilamchi manbalarga va tipik misollarga tayanadi; til korpuslari, so‘rovnoma yoki eksperimental ma’lumotlar qo‘llanilmagan. Fonetik, leksik va pragmatik jihatlar tahlil doirasidan tashqarida qoldirildi.

3. Natijalar

3.1. Morfologik xususiyatlar

Tahlil o‘zbek va yapon tillarining muhim tipologik o‘xshashligi — agglutinativlik ekanini ko‘rsatdi: grammatik ma’nolar so‘z o‘zagiga ketma-ket biriktiriladigan shakllar orqali hosil qilinadi va har bir shakl, odatda, muayyan grammatik vazifani bajaradi. O‘zbek tilida bu xususiyat ot va fe’l shakllarida yaqqol namoyon bo‘ladi. Masalan, «kitoblarimizdan» so‘zi quyidagi qismlardan iborat [5, 6]:

kitob — o‘zak;

-lar — ko‘plik qo‘shimchasi;

-imiz — egalik qo‘shimchasi;

-dan — chiqish kelishigi qo‘shimchasi.

Yapon tilida ham grammatik ma’nolar so‘z negiziga turli shakllarni qo‘shish orqali ifodalanadi. Masalan, 食べました (tabemashita) shakli 食べる (taberu — yemoq) fe’lidan hosil bo‘lib, o‘tgan zamon va xushmuomala nutq shaklini bildiradi:

食べる (taberu) — yemoq;

食べない (tabenai) — yemaydi (inkor);

食べた (tabeta) — yedi;

食べなかった (tabenakatta) — yemadi.

Shu bilan birga, ikki tilning morfologik tizimi to‘liq bir xil emas: o‘zbek tilida otlarga qo‘shiladigan kelishik va egalik qo‘shimchalari muhim o‘rin tutsa, yapon tilida grammatik munosabatlar qo‘shimchalar bilan bir qatorda alohida yoziladigan yuklamalar va yordamchi shakllar orqali ham ifodalanadi [5, 6].

3.2. So‘z tartibi

Har ikki tilda odatiy darak gaplarda SOV (Subject–Object–Verb), ya’ni ega–to‘ldiruvchi–kesim tartibi keng qo‘llanadi va kesim gap oxirida keladi [2, 5].

1-jadval. SOV tartibining ikki tilda ifodalanishi

Gap bo‘lagi	O‘zbek tili / Yapon tili
Ega (mavzu)	Men / 私は (watashi wa)
To‘ldiruvchi	kitob / 本を (hon o)
Kesim	o‘qiyman / 読みます (yomimasu)
To‘liq gap	Men kitob o‘qiyman. / 私は本を読みます。

So‘z tartibining qo‘llanilishida farqlar ham aniqlandi. O‘zbek tilida kelishik qo‘shimchalari grammatik munosabatni belgilagani uchun gap bo‘laklarining joylashish tartibi ma’lum darajada o‘zgarishi mumkin: «Men kitobni o‘qidim» va «Kitobni men o‘qidim» gaplarida asosiy grammatik munosabat saqlanadi [2]. Yapon tilida gap bo‘laklarining vazifasi ko‘pincha は (wa), が (ga), を (o) yuklamalari orqali belgilanadi; ayrim bo‘laklarning o‘rnini o‘zgartirish mumkin bo‘lsa ham, kesimning gap oxirida kelishi odatiy qoida hisoblanadi. Bunda は (wa) gap mavzusini, が (ga) esa muayyan sintaktik va axborot-tuzilmaviy vazifalarni ifodalashi mumkin [7].

3.3. Kelishik kategoriyasi

O‘zbek tilida kelishik munosabatlari otlarga qo‘shiladigan maxsus qo‘shimchalar orqali ifodalanadi. Hozirgi o‘zbek adabiy tilida oltita asosiy kelishik mavjud: bosh kelishik (kitob), qaratqich kelishigi (kitobning), tushum kelishigi (kitobni), jo‘nalish kelishigi (kitobga), o‘rin-payt kelishigi (kitobda) va chiqish kelishigi (kitobdan). Yapon tilida esa bu vazifani otlardan keyin keladigan kelishik yuklamalari, ya’ni 格助詞 (kaku-joshi) bajaradi [5, 7].

2-jadval. Kelishik vazifalarining ifodalanishi

Grammatik vazifa	O‘zbek tili	Yapon tili
To‘ldiruvchi	-ni	を (o)
Yo‘nalish	-ga	に (ni), へ (e)
Joylashuv	-da	に (ni), で (de)
Chiqish manbai	-dan	から (kara)
Qaratqich munosabati	-ning	の (no)

Misollar:

O‘zbekcha: Men maktabga boraman.

Yaponcha: 私は学校に行きます。 (Watashi wa gakkou ni ikimasu.)

Bu gapda o‘zbek tilidagi «-ga» qo‘shimchasi yapon tilida に (ni) yuklamasi orqali ifodalangan.

O‘zbekcha: Men kutubxonada kitob o‘qiyman.

Yaponcha: 私は図書館で本を読みます。 (Watashi wa toshokan de hon o yomimasu.)

Bu misolda «-da» qo‘shimchasiga で (de) yuklamasi mos kelgan. Biroq に (ni) va で (de) har doim bir-birining o‘rnida ishlatilmaydi: birinchisi ko‘pincha mavjudlik joyini, ikkinchisi esa harakat sodir bo‘ladigan joyni bildiradi. Demak, kelishik munosabatlarini ifodalash vazifasi umumiy bo‘lsa-da, o‘zbek tilida u asosan affikslar, yapon tilida esa yuklamalar orqali amalga oshiriladi.

3.4. Fe’l kategoriyasi

O‘zbek tilida fe’l zamonlari o‘tgan, hozirgi va kelasi zamon shakllari orqali ifodalanadi:

Men kitob o‘qidim — o‘tgan zamon.

Men kitob o‘qiyapman — hozirgi zamon.

Men kitob o‘qiyman — hozirgi-kelasi zamon.

Yapon tilida fe’lning asosiy zamon shakllari hozirgi-kelasi va o‘tgan zamon shakllariga ajratiladi; hozirgi-kelasi zamon shakli kontekstga qarab ayni paytdagi odatiy holatni yoki kelajakdagi harakatni ifodalashi mumkin [6]:

読む (yomu) — o‘qiydi / o‘qimoq;

読んでいる (yonde iru) — o‘qiyapti;

読んだ (yonda) — o‘qidi;

読まない (yomanai) — o‘qimaydi.

Yana bir muhim farq shundaki, o‘zbek tilida fe’l shaxs-son qo‘shimchalari orqali tuslanadi: «boraman», «borasan», «boradi» shakllarida harakat bajaruvchisi fe’lning o‘zida ko‘rsatiladi. Yapon tilida esa fe’l shakli odatda shaxs-son bo‘yicha o‘zgarmaydi: 行く (iku) fe’li kontekstga qarab «boraman», «borasan» yoki «boradi» ma’nolarini anglatishi mumkin.

3.5. Egalik kategoriyasi

O‘zbek tilida egalik munosabati otga qo‘shiladigan egalik qo‘shimchalari orqali ifodalanadi: kitobim — mening kitobim; kitobing — sening kitobing; kitobi — uning kitobi; uyimiz — bizning uyimiz. Yapon tilida egalik asosan の (no) yuklamasi yordamida, egalik qiluvchi so‘zdan keyin ifodalanadi:

私の本 (watashi no hon) — mening kitobim;

あなたの家 (anata no ie) — sening uying;

彼の車 (kare no kuruma) — uning mashinasi.

Shunday qilib, o‘zbek tilida egalik ma’nosi so‘z oxiriga qo‘shiladigan grammatik qo‘shimcha, yapon tilida esa alohida yuklama orqali ifodalanadi. Shuningdek, yapon tilida の (no) faqat egalikni emas, predmetlar o‘rtasidagi boshqa munosabatlarni ham ifodalashi mumkin, bu esa uning grammatik imkoniyatlari keng ekanini ko‘rsatadi [5].

3.6. Inkor shakllari

O‘zbek tilida fe’l inkori asosan -ma qo‘shimchasi yordamida hosil qilinadi: boraman — bormayman; o‘qiyman — o‘qimayman; yozdim — yozmadim. Yapon tilida inkor shakli fe’l turiga qarab turlicha hosil bo‘ladi [3, 6]:

行く (iku) — bormoq; 行かない (ikanai) — bormaydi;

食べる (taberu) — yemoq; 食べない (tabenai) — yemaydi.

Xushmuomala nutqda inkor shakli boshqacha ifodalanadi: 行きます (ikimasu) — boraman; 行きません (ikimasen) — bormayman. Demak, inkor kategoriyasining grammatik vazifasi ikki tilda bir xil, biroq uning shakllanish qoidalari va nutqda qo‘llanilishi farqlanadi.

3.7. Hurmat kategoriyasi va nutq darajalari

O‘zbek tilida hurmat kategoriyasi asosan «siz» olmoshi, shaxs-son qo‘shimchalari va hurmat ma’nosini bildiruvchi ayrim so‘zlar orqali ifodalanadi. Masalan: «Sen qayerga borasan?», «Siz qayerga borasiz?», «U kishi keldilar». Yapon tilida hurmat ifodalash tizimi Keigo (敬語) deb ataladi va uch asosiy turga bo‘linadi: teineigo (丁寧語) —

xushmuomala nutq shakli; sonkeigo (尊敬語) — suhbatdosh yoki boshqa shaxsning harakatiga hurmat bildirish; kenjougo (謙譲語) — o‘z harakati yoki o‘z guruhiga mansub shaxs harakatini kamtarona ifodalash. Yaponiya Madaniyat ishlari agentligining 2007-yildagi «敬語の指針» hujjatida esa hurmat shakllari besh turga ajratilgan: sonkeigo, kenjougo I, kenjougo II, teineigo va bikago [8].

Kundalik xushmuomala nutqda です (desu) va ます (masu) shakllari keng qo‘llanadi; いらっしゃいます (irasshaimasu) kabi shakllar esa hurmat ifodalash uchun ishlatiladi. Yapon tilida hurmat darajalari grammatik jihatdan ancha tizimlashtirilgan bo‘lib, nutq shakli suhbatdoshning ijtimoiy mavqei, yoshi va munosabatlarning rasmiylik darajasiga qarab tanlanadi [4, 8].

3.8. Umumlashtirilgan natijalar

3-jadval. O‘zbek va yapon tillarining grammatik xususiyatlari

Grammatik xususiyat	O‘zbek tili	Yapon tili
Til turi	Agglutinativ	Agglutinativ
Asosiy so‘z tartibi	SOV	SOV
Kelishik munosabati	Qo‘shimchalar	Yuklamalar (partikullar)
Egalik	Egalik qo‘shimchalari	の (no) yuklamasi
Fe’lning shaxs-son bo‘yicha o‘zgarishi	Mavjud	Mavjud emas
Inkor shakli	-ma qo‘shimchasi	-ない (-nai) va boshqa shakllar
Hurmat kategoriyasi	Sizlash, hurmat shakllari	Keigo tizimi
Yozuv tizimi	Lotin va kirill alifbolari	Hiragana, katakana va kanji

4. Muhokama

4.1. Natijalar talqini

Olingan natijalar o‘zbek va yapon tillari kelib chiqishi jihatidan turli oilalarga mansub bo‘lishiga qaramay, tipologik jihatdan o‘xshash tuzilishga ega ekanini ko‘rsatadi. Agglutinativlik va SOV tartibi ikki til uchun umumiy asos bo‘lib xizmat qiladi; bu xulosa agglutinativlik va so‘z tartibiga oid mavjud tadqiqotlar bilan hamohangdir [1, 2]. Shu bilan birga, bu o‘xshashlik asosan umumiy tuzilish darajasida ekani, grammatik ma’nolarni ifodalash vositalarida esa tafovut mavjudligi aniqlandi: o‘zbek tilida kelishik

va egalik ma’nolari so‘zga qo‘shiladigan affikslar orqali, yapon tilida esa alohida yuklamalar (を, に, で, の) orqali beriladi.

Fe’l kategoriyasida tafovut yanada yaqqol ko‘rinadi: o‘zbek tilida fe’l shaxs-son bo‘yicha tuslanadi, yapon tilida esa shaxs va son odatda kontekstdan anglashiladi. Hurmat kategoriyasi har ikki tilda mavjud bo‘lsa-da, yapon tilidagi Keigo tizimi sonkeigo, kenjougo va teineigo kabi turlarga ajratilgani bilan ancha murakkab va tizimli xususiyatga ega [4, 8].

4.2. Amaliy ahamiyati

Natijalarning amaliy ahamiyati yapon tilini o‘rganayotgan o‘zbek tilida so‘zlashuvchilar uchun ham, tarjima jarayoni uchun ham yaqqol. Kesimning gap oxirida kelishi, agglutinativ tuzilish va grammatik ma’nolarning shakllar orqali ifodalanishi o‘zbek tilida so‘zlashuvchi uchun tanish bo‘lib, yapon grammatikasini o‘zlashtirishda tayanch vazifasini o‘tashi mumkin. Boshqa tomondan, quyidagi jihatlar qo‘shimcha e’tibor talab qilishi mumkin: kelishik qo‘shimchalarini yuklamalar bilan bir-biriga mexanik moslashtirish (masalan, に va で ning farqi); は va が yuklamalarining vazifa jihatidan ajratilishi [7]; shaxs-son qo‘shimchalari bo‘lmagan holda gap egasini kontekstdan aniqlash; hurmat darajalarini to‘g‘ri tanlash. Tarjimada ham ega va shaxsni aniqlash hamda nutq darajasini saqlash asosiy qiyinchiliklar sifatida namoyon bo‘lishi mumkin. Bu taxminlar o‘quv amaliyotida empirik tekshiruvni talab qiladi.

4.3. Tadqiqot cheklovlari va kelgusi yo‘nalishlar

Tadqiqot ikkilamchi manbalarga va tipik misollarga asoslangani sababli, uning natijalari til korpuslari yoki o‘quvchilarning haqiqiy xatolari tahlili bilan tasdiqlanmagan. Kelgusida o‘zbek va yapon tillarining frazeologik birliklari, so‘z yasalishi, nutq madaniyati va pragmatik xususiyatlarini qiyosiy o‘rganish, shuningdek yapon tilini o‘rganuvchilar nutqidagi tipik grammatik xatolarni empirik tahlil qilish ushbu yo‘nalishdagi tadqiqotlarni kengaytirishga imkon beradi.

Xulosa

O‘zbek va yapon tillarining grammatik xususiyatlarini qiyosiy o‘rganish natijasida ushbu tillar kelib chiqishi va tarixiy rivojlanishi jihatidan farqli bo‘lishiga qaramay,

ularning grammatik tizimida bir qator umumiy xususiyatlar mavjudligi aniqlandi. Xususan, har ikki tilning agglutinativ xususiyatga egaligi, gap qurilishida ega–to‘ldiruvchi–kesim (SOV) tartibining keng qo‘llanilishi hamda grammatik ma’nolarning qo‘shimcha va maxsus grammatik ko‘rsatkichlar orqali ifodalanishi muhim o‘xshashliklar sifatida namoyon bo‘ladi.

Tadqiqot davomida ikki til o‘rtasidagi asosiy grammatik farqlar ham tahlil qilindi. Jumladan, o‘zbek tilida kelishik va egalik munosabatlari asosan qo‘shimchalar orqali ifodalansa, yapon tilida bu vazifalarni yuklamalar bajaradi. Shuningdek, fe’llarning shaxs-son bo‘yicha tuslanishi, zamon va inkor shakllarining hosil qilinishi hamda hurmat kategoriyasining ifodalanishida sezilarli tafovutlar mavjudligi kuzatildi. Ayniqsa, yapon tilidagi Keigo tizimi o‘zbek tilidagi hurmat shakllariga nisbatan ancha murakkab va tizimli grammatik xususiyatga ega.

Umuman olganda, ikki tilning grammatik o‘xshashliklari ularni tipologik jihatdan qiyosiy o‘rganish imkonini bersa, mavjud farqlar har bir tilning o‘ziga xos grammatik xususiyatlarini ochib beradi. Tadqiqot natijalari nazariy tilshunoslik uchun ham, yapon tilini o‘qitish va tarjima jarayonlarini takomillashtirish uchun ham foydali bo‘lib, yapon tilini o‘rganayotgan o‘zbek tilida so‘zlashuvchilarga murakkab grammatik hodisalarni ona tili bilan taqqoslash orqali yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Urokov, Sh. T. (2024). Comparative Grammar of Japanese and Uzbek Languages. Excellencia: International Multi-disciplinary Journal of Education, 2(5), 383–385. https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje/article/view/930

2. Botirov, H. O‘. va Inoyatov, J. N. (2026). O‘zbek va yapon tillarida so‘z tartibi: strukturaviy-tipologik tahlil. Spectrum of Development, 328–331. https://spectrumofdevelopment.com/index.php/sod/article/view/294

3. Mamadiyev, A. N. (2024). Comparative Study of Verb Types in Japanese and Uzbek Languages. Pedagogical Reforms and Their Solutions. https://worldlyjournals.com/index.php/PRS/article/view/2557

4. Yusupova, S. (2025). Gender-based Comparative Analysis of Respect in Linguistic Expression: A Study of Uzbek, Japanese, English, and German. https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23311983.2025.2512789

5. Malikova, S. F. (2021). Interdependence of Words in Japanese and Uzbek Languages. International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding, 8(11), 443–446. https://ijmmu.com/ijmmu/article/view/3245

6. Kageyama, T. (2020). Morphology in Japonic Languages. Oxford Research Encyclopedia of Linguistics. https://academic.oup.com/edited-volume/61882/chapter/547664766

7. Yoshimoto, K. (1982). “Wa” and “ga”. Gengo Kenkyu (Journal of the Linguistic Society of Japan), 81, 1–17. https://www.jstage.jst.go.jp/article/gengo1939/1982/81/1982_81_1/_article

8. 文化審議会 (Bunka Shingikai). (2007). 敬語の指針 (Keigo no Shishin). Bunka-chō (Yaponiya Madaniyat ishlari agentligi). https://ndlsearch.ndl.go.jp/books/R100000001-I20111001100429209